pagini bucovinene

ANUL III nr. 7 (31)

IULIE 1984

SUPLIMENT EDITAT ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

Patru decenii de literatură bucovineană

Trecută de mai multe ori printre Scilla și Caribda istoriei, Bucovina intra, în 1944, în noua epocă deschisă de revoluția de eliberare socială și națională de la 23 August, într-o situație oarecum aparte față de celelalte provincii românești. Se scursese pînă la acea dată ceva mai mult de un sfert de veac de cînd revenise ea între fruntariile patriei, de cînd cultura noastră națională se putea iarăși dezvolta fără opreliști în acest spațiu originar al etnosului nostru, încărcat de tradiție și de semne ale permanenței românești. In plan cultural și, mai ales, literar, acest timp nu înseamnă prea mult ; nici măcar o generație nu apucase să se desfășoare în întregime. Dar în acel moment nu afirmarea unor personalități constituia principala chestiune care stătea în fața scriitorilor din această parte a țării, ci instituirea unui climat literar propice refacerii potențialului creator și receptor de literatură al românilor rupți de țară. Pentru că, trebuie spus, politica antiromânească dusă de imperiul austriac aici timp de un secol și jumătate viza, în primul rînd, pe cei cărora le era adresată, ei înșiși rezervor de talente, și abia după aceea pe creatorii de valori artistice. Desigur, o astfel de strategie, desfășurată secular, nu putea să rămînă fără nici un fel de repercusiuni. Octavian Goga intuia exact situația cînd, într-un articol de după 1920, atrăgea atenția că, odată realizată marea unire, se cerea desăvîrșită unitatea culturală, pe plan instituțional și în spirit.

Epoca deschisă în Bucovina de revoluția de la 23 August 1944 avea de făcut față pe acest plan la două imperative majore : pe de o parte să preia vechile obiective (care nu deveniseră inactuale), continuînd astfel o tradiție fără de care nu ar fi fost posibilă o evoluție organică, iar pe de alta să producă acea trasnformare fundamentală care avea să genereze, să dezvolte și să maturizeze cultura socialistă. Într-o privință, situația Bucovinei era mai complicată, din acest punct de vedere, decît a altor provincii românești, deoarece. la acea dată, aici nu mai exista un centru cultural care să iradieze inițiativele și către care să polarizeze valorile ; de aceea a trebuit să treacă vreo cîțiva ani pînă cînd Suceava să se impună din acest punct de vedere între celelalte orașe din Nordul moldav, pînă cînd să devină focarul unei vieți culturale cu o personalitate distinctă în context național. Acesta este, desigur, primul act major de prezență, de afirmare a culturii socialiste în această parte a țării și, în timp, prima confirmare a clarviziunii politicii culturale a Partidului Comunist Român ; ea avea în vedere, mai întîi, pe cel căruia, în concepția comunistă, îi erau destinate cultura și arta : poporul. Ce s-a întîmplat, în acest domeniu atît de complex și de sensibil, în cei patruzeci de ani care au trecut de atunci, e prea important pentru a putea fi spus în cîteva fraze. Există un indicator elocvent al acestor mari mutații : cărțile. Un raport anual al societăților culturale din Bucovina anilor '30 menționa, nu fără mîndrie, existența în bibliotecile publice de la orașe și sate a cîtorva mii de volume ; și nu era puțin după atîția ani de discriminare a culturii noastre. Astăzi, după patru decenii de cultură socialistă, numărul lor se ridică la 1 800 000. Dar cîte sute de mii nu sînt în bibliotecile instituțiilor de învățămînt, ca să nu mai vorbim de cele din bibliotecile particulare. Desigur, o nemaicunoscută, pînă în acești ani, sete de literatură, de frumos caracterizează și în Bucovina anii culturii socialiste.

În fond, aceasta este prima condiție a instituirii acelui climat, de care am vorbit mai la început, capabil să scoată din inerție și să catalizeze puterile creatoare de frumos ; în acești patruzeci de ani el s-a cristalizat constant, într-un ritm permanent ascendent, conducînd, în ultimă instanță, la un început de renaștere literară a acestei străvechi vetre de cultură românească ; văzute prea de aproape, motivațiile ar putea părea insuficiente ; e adevărat că vreme îndelungată oamenii de cultură ai Bucovinei au trebuit să-și asume responsabilitatea pionieratului. Comparația, dacă mai este necesară, nu se cere făcută cu alte centre artistice ale țării (și, zicînd aceasta, n-am vrea să fim acuzați de perpetuarea complexelor pomenite la început), ci cu nivelul de la care s-a pornit acum patruzeci de ani ; atunci, viața literară era aproape de cota zero. Ar trebui amintite măcar cu această ocazie numeroasele culegeri de literatură apărute la Suceava în ultimii douăzeci de ani, majoritatea lor depășind nivelul amatorismului minor. Cîteva nume, promisiuni în momentul apariției, au confirmat și chiar dacă între timp au plecat, să recunoaștem că au adus o contribuție substanțială la revigorarea personalității literare a acestei părți de țară. A aminti în acest context numele lui Labiș care a debutat în paginile ziarului Zori noi nu este un gest formal ; pilda lui a catalizat și continuă să aibă, în tinerele talente, ecouri benefice. La Suceava se desfășoară anual cel mai vechi și, probabil, cel mai prestigios concurs de poezie pentru tinerii creatori pus sub egida lui și nu puțini poeți, astăzi definitiv impuși, au căpătat prima confirmare în Bucovina ; cele cincisprezece caiete anuale ale concursului o probează.

Înainte însă de a-l pomeni pe Labiș, s-ar fi cuvenit să spunem cîteva cuvinte despre literatura populară, pe care autorul „Luptei cu inerția" o așeza la temelia creației sale. În momentul de față toată lumea e convinsă că aici se află una dintre cele mai bogate vetre folclorice ale României ; au contribuit mai mulți factori la impunerea acestui adevăr însă nu trebuie uitate numeroasele culegeri de folclor, unele de o valoare remarcabilă, tipărite de instituțiile culturale locale sau de edituri prestigioase. Acest tonus artistic la nivel de mase explică și existența a numeroși creatori populari ,dintre care Toader Hrib, autorul Cronicii de la Arbore, este, în felul său, o celebritate națională. Mai mult decît atît, unica lui carte este un compendiu al fondului de gîndire și sensibilitate al oamenilor de aici. Din el au crescut, mai ales în ultimii douăzeci de ani, numeroși scriitori, mulți ajunși acum la vîrsta deplinei maturități artistice, posesori ai unei opere cu profil definitiv. Ar fi de observat că literații de azi ai Bucovinei se împart în două mari categorii : cei porniți de aici, pentru care ținutul de baștină constituie, într-un fel sau altul, matricea inconfundabilă a operei, în tot cazul, o constantă mărturisită a spațiului interior al creației, și cei care, veniți aici din indiferent ce unghi al țării, s-au integrat efortului de reafirmare a unei vieți artistice distincte pe aceste meleaguri.

Pentru literatura Bucovinei de azi un rol esențial a jucat un eveniment politic care a marcat, de fapt, întreaga viață culturală și artistică a țării : Congresul al IX-lea al partidului. În climatul de efervescență declanșat de el și, mai ales, datorită contribuției teoretice de excepțională valoare în problemele creației artistice a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, întreaga noastră literatură contemporană a intrat într-o etapă calitativ superioară. Consecințele benefice ale acestui adevărat salt s-au făcut simțite, cel puțin la fel de intens și în viața literară a Bucovinei. Numeroase nume de scriitori și zeci de cărți ilustrează această primenire și, ceea ce este mai important, s-a făcut un important salt valoric. Fenomenul este întru totul justificat : în contextul efortului întregii obști literare din patria noastră de a da expresie artistică fenomenului românesc contemporan, scriitorii de aici au putut să ofere măsura întreagă a vocației lor creatoare. Dovada cea mai elocventă o constituie înființarea la Suceava a Cenaclului Uniunii Scriitorilor. Paginile bucovinene mărturisesc și ele putința acestor scriitori, din toate generațiile, de a se implica în efortul constructiv al întregii noastre națiuni.

PAGINI BUCOVINENE

Desen de Ion CARP FUIERICI

autograf

ZOE DUMITRESCU BUȘULENGA

„Ne întoarcem în Bucovina la izvoare..."

„Nu știu alții cum sînt...", aș zice parafrazînd pe genialul catihet de pe ulița Rădășenilor, dar eu de cîte ori revin în Bucovina, am sentimentul că reintru în fîntînile cu ape vii ale trecutului care ne așteaptă, deschizîndu-și înspre noi tainicele adevăruri păstrate peste și dincolo de timp. Și mai ales cînd, ca în aceste zile, la Mălini, se deschid, pe pămîntul zvîntat de zăpezile topite, ghioceii, simt încolțind în inima mea o primăvară anume, a amintirilor unui suflet colectiv străvechi care trăiește pe aceste locuri de milenii. E într-adevăr un loc de elecțiune, un loc pe care îl socot sacru, dincolo de orice dubiu istoric. Sîntem aci pe un teritoriu de permanențe care se îmbracă în obligatoriile veșminte ale contemporaneității, dar care rămîne mereu egal cu sine în absolut. Mereu tînăra Țară de Sus se bucură de veșnicele atribute ale tinereții, reînnoite necontenit în orașe, tîrguri și sate, primenite cu grijă de gospodarii ținutului care știu însă ce eternitate ascunde acest pămînt sub coajă. De aceea toate înfloresc aci și rodesc, uzine și ogoare și arbori și chipul Bucovinei bucură patria de azi cu semnele maximei rodnicii. Dar dacă treci pe la Rădăuți la Bogdana, dacă treci peste obcine dinspre Sucevița înspre Moldovița, și dacă mai cu seamă ajungi la Putna, simți în pămînt și în văzduh și în ape o frumusețe care nu înșeală și care izvorăște din adîncurile neschimbate ale vremii. E aci o putere și un adevăr și o viață de esențe care desfid timpul, sprijinindu-se pe niște forțe care se încheagă din amintirea vie neatinsă a unui voievod, din îndîrjirea îndrăgostită de Bucovina a celui mai mare poet al neamului, „din flacăra lină a acestui cer fără seamăn".

Ne întoarcem în Bucovina la izvoare, ne adapăm și prindem puteri ca Anteu pe acest pămînt vatră. Și ca în societățile tradiționale, ar trebui să ne reîntoarcem măcar o dată pe an aci, ca să reedităm în fapt o cosmogonie. Căci Bucovina și Maramureșul sînt leagăne și foc ascuns de viață veșnică.

CÎNTEC DE AUGUST

E-o nuntă de piatră în inima noastră,
legende descalecă sincer în noi
de parcă în grîul frumos de acasă
vin drepți și curați străbunii eroi
și frîngem din pîinea rotundă pe masă
de parcă lumina din ea se desface,
e August, prieteni, sărbătorile patriei
în noi sînt un cîntec sublim despre pace.

Stă rodul pe brazdă parcă de veghe,
pămîntul natal e-o calmă-mplinire,
intrăm în istorie demni, responsabili,
prezentu-i o trainică, înaltă trăire,
e August, prieteni, în Munții Carpați,
o simte pădurea și-o simte izvorul,
un August în care poporul și țara
temeinic apropie-n noi viitorul.

Să punem în piatră și în semințe
fantastica noastră simțire,
ne tînguie basmul peste Carpați,
ni-i basmul chemare și ni-i moștenire
și-n vremea aceasta de aur și slavă
intrăm mai înalți, mai frumoși, mai curați
și-n noi sărbătorile patriei sînt
sărbători ale păcii în Munții Carpați.

Ion DRĂGUȘANU

ELEMENTE DACICE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Am dovedit cu diverse ocazii că elementele dacomezice din limba română sînt cu mult mai numeroase decît se crede. În rîndurile care urmează voi arăta că două cuvinte românești considerate de origine latină sînt de fapt de origine dacomezică := refer la cuvintele *scurt* și *sturz*. Aceste cuvinte au o situație fonetică aparte : prezintă un *s-* inițial care nu se întîlnește în cuvintele latine socotite ca etyma ale lor : în latină avem, precum se știe *c[us* și *turdus*. Cercetătorii de pînă azi nu s-au îndoit deloc de originea latină a acestor cuvinte.

Pentru *scurt*, prezent și în istroromână, unde sună la fel, s-a propus forma +*excurtus* (Ov. Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, I, p. 169, S. Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumnnischen Sprache*, I, p. 163, W. Meyer-Lübke, *Rom. Etym. Wörterbuch*, p. 2 421). Prefixul *ex-* era și este considerat ca venind de la verbele *excurtare* și *excurtiare*. Se admitea deci că termenul de la care s-au creat derivatele *excurtare* și *excurtiare* a suferit influența derivatelor. Alexandru Ciorănescu înlină să admită, *Diccionario etimológico rumano*, p. 742, că avem a face cu un *s-* expresiv. Eu cred că un asemenea *s-* expresiv nu a existat și nu există în română

Cuvîntul latin a fost moștenit din indoeuropeana primitivă, unde el era un participiu trecut pasiv, format cu suficul *-tós*, de la rădăcina +*ker-* „a tăia", care avea, în alte dialecte indoeuropene, varianta +*sker-*, cu așa-numitul *s-* inițial mobil (cf. v. gr. *keíro* (<+*ker-ịo*) „tai", v. germ. de sus (sud) *skeran*, germ. mod. *scheren* „a tăia", lit. *skirihu* „tai", „separ". Acest derivat prezenta vocalismul zero al rădăcinii, deci suna +*krtós* sau *skrtós*, feminin, *krtā* sau *skrtā*, neutru *krtón* sau +*skrton*. La origine cuvîntul însemna deci „tăiat". Prin sensul intermediar „scurtat" s-a ajuns la sensul „scurt". Cuvîntul se găsește și în alte limbi indoeuropene, fie cu *s-*, fie fără *s-*, și cel mai adesea cu vocalismul *e* sau vocalismul *o*, și cu sensuri care de asemenea derivă din „scurtat". Astfel irl. *cort* „mic" v. germ. de nord (saxon) *skard* și v. germ. de sud (de sus) *skart* „spart prin lovituri", „știrb", v. nordic *skardr* „deteriorat", „vătămat", „mutilat", „împuținat". Participiul indoeuropean primitiv +*krtós* s-a păstrat în greacă, unde el sună *kartós* și servește nu numai ca participiu al verbului *keíro*, dar a căpătat și sensuri substantivale, pe care nu le mai indicăm aici. Un derivat de la rădăcina +*sker-*, dar cu un sufix pur adjectival, *-dós*, avem la baza cuvintelor v. germ. de sud *skurz* „scurt", v. engl. *sceort* „scurt", de unde englezul modern *short*. Germanul modern *kurz* „scurt" este un împrumut din lat. *curtus*. Adevăratul cuvînt germanic, *skurz*, deja pomenit, a dat naștere substantivului germ. modern *Schurz*, de unde românescul

(continuare în p. IV)

Prof. dr. doc. Gh. IVĂNESCU

A PRIVI

GÎNDUL LA CEILALȚI

Vorbind despre una, despre alta cu Ion Coturbaș Maier, muncitor (cel mai vechi) la Fabrica de bere Solca, și ajungînd să-mi povestească despre necazuri personale ale tovarășilor săi, rezolvate prin intervenția cu tact și promptitudine a colectivului, acesta îmi zicea că, fie că-i merge bine sau nu, „omul nu trebuie să se încuibeze în singurătate". Că te gîndești la tine, te ajuți pe tine pornind înainte de toate de la gîndul și ajutorul pentru ceilalți. După cum vedeți, nu-mi împărtășea un sentiment, o credință de o absolută originalitate. În gura lui însă așa suna, impresionînd, cum de fiecare dată se întîmplă cînd știi că un adevăr a fost asumat printr-o experiență proprie. De o viață, în cazul lui Ion Cotrubaș Maier, care îl și fi a într-o splendidă definiție : „Gîndul la ceilalți — asta înseamnă o țară și un popor".

În clipele cînd auzi asemenea cuvinte, cînd ești silit de realitate să ți le reamintești si cînd ajungi să constati cît de numeroase sînt, îți dai seama că a fi reporter este o sansă. Fiecare dintre ele te îmbogățește și devine atunci o datorie să le întorci spre cei de la care au plecat. Precum secunda în care am aflat că în județul nostru o tabără de creație va fi onorată de prezența marelui sculptor Ion Irimescu. Opera sa este un tezaur al tuturor fie și prin simplul fapt că există, că putem să o privim și că în funcție de cultura, rafinamentul privirii sîntem în neîndoielnic cîștig. Dar nu la aceasta, totuși, se referea semnalul luminos al memoriei în acea clipă, ci la gestul maestrului dus mai departe, la donarea întregii sale colecții ținutului și oamenilor dintre care a plecat. Oricît de mult ar valora toate lucrările de la Fălticeni, prețul lor s-a înzecit prin această manifestă, categorică întoarcere spre ceilalți. Un exemplu în care „neîncuibarea" atinge înălțimea superbă a zborului și cuprinde ca un curcubeu orizont după orizont. Tot astfel simt și clipele cînd îmi spun că e vară și că aerul mai cald, prielnic întîlnirii culorilor cu piatra, îl aduce iar la Suceava pe pictorul Ion Grigore, ca să „zugrăvească" interiorul unuia din monumentele de artă feudală. Este la mijloc și o echivalență de ordin material, ar putea să riposteze o mentalitate „încuibată". Am să-i dau și dreptate, în măsura în care în lumea noastră românească, socialistă, această răsplată este un dat firesc al muncii. Dar nu e nicicum numai atît. Ajunge să-l vezi pe pictor în haine de anonim „zugrav", cum lui însuși îi place să se numească, cel mai ades uitînd orele normale ale meselor și odihnei, trudind fără răgaz, prizonier al vocației și dăruirii sale, între zidurile vechi, ca să percepi aura gîndului la ceilalți. Timpul contează pentru fiecare dintre noi. Să fim drepți și să recunoaștem că în cazul unui om de mare har, cum e Ion Grigore, prețul lui e însutit. Și dacă cineva vrea neapărat să coborîm mai adînc și să socotim cum ar fi putut acest timp să fie mai cu profit folosit (profit în care trebuie obligatoriu luat în calcul

(continuare în p. IV)

Doina CERNICA

Cronică literară

O carte despre baladă

Exegeza consacrată de Stelian Cârstean **baladei** folclorice are structura unui studiu monografic al eposului dintr-un sat bucovinean, întrucît din cele 200 de pagini ale volumului **Balada în folclorul Moldovei de Nord** (Ed. Minerva, 1984) abia 30 privesc problemele teoretice generale, originea, evoluția și tipologia cîntecului „lirico-narativ, cu tematică familială, lipsit de forță epică și patos eroic" (p. 6), celelalte capitole urmărind **Zona** răduțeană (în fapt doar localitatea Vicovu de Jos, luată ca bază a cercetării), repertoriul informatorilor, structura, stilistica și funcția baladei familiale.

Folosind un instrumentar științific adecvat materiei investigate, de la clasica prezentare istorico-geografică a satului Vicovu de Jos (p. 38—44), pînă la alcătuirea unui **model** complet al baladei, întemeiat pe legea succesiunii obligatorii a funcției, pe legea defectibilității relative sau a omisibilității unor funcții (stabilite de V. I. Propp în legătură cu basmul rus și adaptate de Al. I. Amzulescu la balada noastră populară) și pe realizarea de sinopsisuri **matriciale** asupra momentelor epice din variantele fiecărui tip de baladă (cap. V), autorul traversează metodic și cu succes un subiect modest dar dificil și care nu s-a bucurat de prea mare atenție teoretică din partea folcloriștilor.

Succesul analizei întreprinse de Stelian Cârstean trebuie pus pe seama a trei fapte :

1. Cunoașterea nemijlocită a folclorului bucovinean printr-o asiduă cercetare de teren (Vezi **Folclor din Moldova**, vol. II, E.P.L., București, 1969, p. 445—791, conținînd 813 cîntece) de unde culege între 1960—1975 un număr de 109 variante epice de la 29 de informatori ;

2. Viziunea structuralist-funcțională asupra fenomenului folcloric, întrucît „Există o unitate a întregului complex folcloric al creațiilor noastre populare, de la strigătură la basm, în afara căreia nu poate fi judecat nici un fapt folcloric" ;

3. Lectura cîntecelor nuvelistice din două puncte de vedere : „al sensurilor lor originare, cunoscute de întreaga colectivitate, vorbind despre tipuri de relații instituționalizate la nivelul tradiției" și „al artei literare, al poeticii textelor aflate în continuu proces de literalizare eliberate de sensurile lor cultice tradiționale" (p. 7).

Cu toate acestea, în reconstituirea împrejurărilor în care se cîntă balada familială și în elucidarea declinului acestui tip de cîntec epic în Bucovina (căci din 173 de tipuri cuprinse în **Catalogul subiectelor narative și al variantelor**, elaborat de Al. I. Amzulescu, abia 24 (14,5%) au putut fi identificate și în repertoriul folcloric al localităților din ținutul Rădăuților — p. 52), autorul abdică la un moment dat de la principiul declarat în introducere, anume că „un fapt folcloric devine semnificativ numai într-un anumit context, care-l pune în valoare, îi stimulează creația și circulația" și nu analizează **funcția** baladei în **contextul ceremonial** folcloric al nunții.

Absența unui capitol despre acest context e sugerată (nu și motivată) de o declarație a Eufrosinei Șorodoc (cea mai înzestrată cîntăreață) din satul Remezău : „Mă lua la nunți ca nevastă tînără, care cîntam de cînd se pornea nunta, pînă se termina. Eram de la șase neveste tinere în sus. Cîntecele ce se cîntă sîmbătă seara poți să le cînți și duminica, la masa mare, dar cele de la masa mare nu-s bune și altă dată" (p. 31).

Or, după cîte știm, **nevestele tinere** alcătuiesc în desfășurarea nunții un grup distinct, similar **corului** din teatrul antic. Între versurile rostite de aceste neveste tinere, două postulează că **nunta** „nu-i tîrg de țară / să cumperi și să vinzi iară" și, numai judecată într-un context al nunții — tîrg, o baladă ca **Nevasta vîndută** și-ar putea destăinui atît sorgintea dintr-un macrocontext etnografic (în care avem un tîrg de fete, un tîrg de neveste, o taxă vamală (hulpe) la ieșirea miresei din ograda părinților sau din sat, un măr cu bani dăruit de flăcău logodnicei sale, care în caz că strică logodna va înapoia mărul dublînd suma inițială, întocmai cum prevede articolul 160 din **Codul lui Hammurabi** : „Dacă cineva a trimis daruri în casa socrului și a dat și prețul de cumpărare, însă tatăl fetei spune : **Nu-ți mai dau pe fiica mea**, va restitui dublu tot ceea ce i s-a dat"), cît și funcționalitatea moralistică actuală a textului aflat într-un evident declin.

Căci nunta nu era doar o tradițională normă juridică pentru familiile implicate în contractul căsătoriei sau un prilej de petrecere pentru nuntași, ci o adevărată **enciclopedie folclorică** a familiei, în care fiecare gest, cuvînt, cîntec, dans își aveau rîndul și rostul lor, între acestea balada **Soarele și luna** cîntîndu-se în mod cert înainte de cununia mirilor, **Nevasta vîndută** între cîntecele de zestre, iar **Soacra rea** abia la petrecerea dată a doua sau a treia zi după pripoi.

Prin urmare, un capitol dedicat principalului context tradițional în care se rostea balada familială i-ar fi înlesnit cititorului o înțelegere mai profundă a stratului originar, a declinului actual și a valorilor artistice proprii acestei specii.

Dar dincolo de această lacună, ușor de trecut cu vederea chiar de către specialiști, studiul lui Stelian Cârstean rămîne exemplar pentru obiectul investigat, pentru metodele și instrumentele folosite (între care culegerea directă a repertoriului și o bibliografie de ultimă oră — vezi Heinrich F. Plett, **Știința textului și analiza de text** ; Țvetan Todorov, **Teorii ale simbolului** și Paul Zumthor, **Încercare de poetică medievală**, Univers, 1983, pentru acuratețea și probitatea discursului.

Într-un cuvînt, **Balada în folclorul Moldovei de Nord**, fiind cea dintîi monografie științifică asupra unui fapt folcloric bucovinean, este un veritabil omagiu adus celor ce gîndesc și orînduiesc lumea prin cîntec.

I. FILIPCIUC

CLEMENT ANTONOVICI

Sat în Bucovina

Umbra veșniciei e aici rămasă ;
Tot ce-a fost odată este și acum.
S-a-negrit de vreme dranița pe casă,
Streașina străveche s-a-negrit de fum.

Izvorăsc din cetini izurile-amare,
Din tilinci răsare cîntecul bătrîn.
Își trimit chemarea clopote spre zare,
Vetrele de piatră locului rămîn.

Mai doinesc în codri buciumele stînii,
Feți și Cosînzene se mai prind în joc ;
Despre vremea dusă povestesc bătrînii,
În grădini se coace blîndul busuioc.

Fapta fără moarte-a evului fierbinte
S-a-nfrățit cu fapta celora ce nu-s
Timpul calcă-n urma celui dinainte
Urma sa o vede vulturul, de sus !

Renașterea

Mările de-albastru și de soare
Se întind în spațiul nesfîrșit.
Sufletul acuma nu mă doare,
Nu mă doare trupul meu trudit.

Primăvara cîntul își desface
În suflarea blîndului april.
E în țara mea atîta pace
Și atîta rîset de copil !

Flori de rai împodobesc poiana ;
Pîinea țării crește din ogor ;
Zarea caldă își ridică geana
Trimițînd lumină tuturor.

În păduri adînci se cheamă cerbii ;
Firea-și împlinește vechiul rost.
Eu ascult în lunci cîntarea ierbii
Și visez la toate cîte-au fost.

Iau în trupul meu putere nouă
Din puterea bunului pămînt
Și mă scald în soare și în rouă,
Fericit că-n lume încă sînt !

Elegie

Ne duceam la hore și la hramuri
Străbătînd cărările din lunci ;
Ne cîntau răchițile din ramuri...
Unde-s primăverile de-atunci ?

Cu durere mă privești, iubito,
Și-n tristețea neagră mă arunci ;
Tu ești oare fata ce-am iubit-o ?...
Unde-s oare verile de-atunci ?

Cînd pluteau pe lume funigeii,
Alergam pe cîmp ca niște prunci ;
Tremurau de brumă plopii, teii...
Unde-s oare toamnele de-atunci ?

Iarna albă cobora pe-ncetul
Ascultînd de vechile porunci ;
Ne-ntrebăm — ca și Villon poetul :
Unde sînt zăpezile de-atunci ?

Viața peste tot ne-am risipit-o,
Ne-au trudit aceleași grele munci ;
Vine noaptea și e frig, iubito...
Unde-s anii tineri de atunci ?...

Mereu

Cîndva, din susul cerului de vară,
În calda noapte va cădea o stea.
Atuncea flori de mac au să răsară,
Să ardă peste neființa mea.

Eu știu că se va stinge aurora,
Că tot ce este viu e muritor,
Că-mi este dat — așa ca tuturora —
În lumea de tăcere să cobor.

Dar sînt atîtea frumuseți în lume
Și-atîtea flori în iarbă se aprind,
Încît îmi pare că trăiesc anume
În sufletul meu cald să le cuprind !

Sînt fără margini zările albastre
Și-i fără seamăn cerul din apus !
Și-s fără capăt căile spre astre —
Și lumea e frumoasă de nespus !

De-aceea, cînd intra-voi în țărînă
Și mă va plînge apa de sub punți,
Aș vrea deasupra ochii să-mi rămînă,
Mereu să vadă jarul de pe munți !

PROZĂ

Prea bunule tată

Mi-aduc aminte cum încercînd coasa în capătul cozii ei, și coasa tremurînd, dîrză, apoi moșmolind cutea în tioc, parcă s-o îneci în saramură, mă îndemnai să rămîn în capătul ogorului, să-l păzesc, ca nu cumva să fugă. Eu căscam ochii mari, priveam la cutea murată, plimbîndu-se pe ascuțișul coasei, pe-o parte și pe alta, și eram din ce în ce mai convins că trebuia să stau în capătul ogorului, să-l păzesc, ca nu cumva să fugă. Atît de mulțumit, apoi, cînd, așezat la umbra cea deasă, întindeam lingura în strachină, și înghițeam, și iar întindeam, tăcut și grav, cu ochii aplecați în lingură, ca la o solemnitate, — nu pricepeam tîlcul. Totuși eram fericit că misiunea a fost împlinită, că ogorul n-a fugit, din capătul pe care îl păzisem cu strășnicie, și coasa cea aprigă, cu hreapca de corn, năsădită în trei, a culcat secara, în rînduri, rînduri...

Preabunule tată, tu te-ai dus... Eu am crescut mare și am intrat în lume. Cu știință de carte în cap, cu o diplomă în buzunar, m-am grăbit să-mi făuresc idealul. Dar azi (sau poate ieri), un om m-a prevenit că nu-i bine să mă grăbesc. Omul m-a sfătuit să mă opresc din loc în loc, să cobor ochii și să ascult pămîntul. Eu m-am oprit, am coborît ochii, am căzut într-un genunchi și-am ascultat pămîntul. Din adîncurile tainice am auzit o voce și-am tresărit. Inima a început să-mi bată mai tare. Era glasul tău, și mă îndemnai, precum odinioară, să stau în capătul ogorului, să-l păzesc, ca nu cumva să fugă. Și încă te-am văzut, mocoșindu-ți cutea în tiocul înecat de saramură, zîmbind pieziș, convins acum că eu am priceput tîlcul, apoi să te întinzi în lungul lanului, să tragi brazda cea largă.

Adevărat, am pricepul tîlcul. Cu știința mea de carte, cu diploma în buzunar, devine cazul să mă opresc, să îngenunchez și să ascult pămîntul.

Copiii mei vor sta în capătul ogorului, și-l vor păzi, ca nu cumva să fugă. Cînd vor fi mari, vor asculta pămîntul, vor înțelege tîlcul.

Copiii noștri vor sta în capătul ogorului și-l vor păzi, ca nu cumva să fugă. Vor înghiți la umbra deasă, cînd tractoarele odihnesc pe margine, fericiți că au fost folositori încă înainte de-a deschide cartea de citire. După aceea, mîine, mari, vor asculta pămîntul. Vor înțelege tîlcul. Cu toți vor înțelege tîlcul.

Constantin BADERSCA

N. Grigorescu – reprezentat în colecția Muzeului Suceava

Între lucrările de artă modernă românească aflate în muzeul nostru, una care prin calitățile sale merită o deosebită atenție este „Păstorița", purtînd semnătura marelui pictor român N. Grigorescu. Ajunsă în muzeu din colecție donată de prof. Leca Morariu, lucrarea are o istorie a ei, ca fiecare operă de certă valoare. Provenind din colecția de tablouri a poetului Al. Vlahuță, care întrunea aproximativ 60 de lucrări semnate de același artist, grație prieteniei ce i-a legat, „Păstorița", în anul 1912, este donată Societății pentru cultură și literatură română din Bucovina. În acest fel s-au pus bazele pinacotecii pe care societatea și-a alcătuit-o în cursul anilor, întrunind mai multe opere de valoare Acest act cultural a coincis cu zborul demonstrativ al lui A. Vlaicu, făcut în 1912 deasupra Bucovinei. În revista Junimea literară din 1912 este publicată, în cadrul unei rubrici, „Cronica", scrisoarea intitulată „Un dor", semnată de Al. Vlahuță, adresată lui Sextil Pușcariu, ca răspuns la rugămintea acestuia. Redau parțial :

„Iubite Domnule Pușcariu,

Cel mai însemnat dintre tablourile notate în scrisoarea D-tale e „Păstorița" reprodusă pe pag. 208 din monografia „Grigorescu".

E un dar pe care mi l-a făcut Pictorul, și nu poate fi vorba de vînzare.

Dacă societatea pentru literatură și cultură românească își are casa ei, în care să poată primi și păstra cu cinste această podoabă a geniului românesc, vino ș-o ia.

O dăruiesc fraților mei din Bucovina c-o dragoste și c-o bucurie, de care arare-ori viața unui om se învrednicește...".

14 Fevr. 1912

Bucuria a fost de nedescris. Momentul citirii scrisorii în ședința extraordinară a societății a fost înălțător.

Lucrarea „Păstorița", aflată în prezent în patrimoniul Muzeului Județean Suceava, se încadrează în seria peisajelor realizate de artist în perioada revenirii din Franța. Pictor al țărănimii, Grigorescu a venit cu un mod nou de a privi și reda această clasă socială. Păstorița pare desprinsă dintr-o monografie a satului românesc din zona dealurilor. Pictată pe pînză (dim. 64,5× 42,5 cm), lucrarea este concepută pe plan vertical. Personajul feminin este plasat în cadru central, profilat pe turmă și peisaj, integrîndu-se perfect. Redată în profil, torcînd, costumată în portul tradițional, purtînd un aer enigmatic „Păstorița" constituie centrul compoziției. Pictată în trăsături largi, construite solid, asemenea elementelor arhitectonice, lucrarea degajă o puternică influență impresionistă. Artistul evită conture, rezolvînd volumele prin pete de culoare. Culoarea rămîne cea care vorbește despre raporturile de volum, valori, lumină și umbră, apropiere și depărtare. Gama de culoare este restrînsă, prețioasă. Fantezia se îmbină perfect cu elementele realului. Pictată cu mult nerv și temperament, „Păstorița" se încadrează în ciclul lucrărilor create de artist la apogeul talentului său. Eleganța formelor, calitățile coloritului, finețea combinațiilor, sensibilitatea în redare, impresionează în mod plăcut de fiecare dată.

Reprodusă în mai multe publicații ale timpului, „Păstorița" și atunci, ca și acum, s-a bucurat de înalte aprecieri și multă admirație.

Iulia ANDRIEȘ

Întrebare naivă

Uluit printre
ierburi și flori
moarte
mă-ntrebam
cum poate
să-ncapă
atîta toamnă
într-un
singur copac
și-atîta zbor
într-o pasăre !

Nicolae CĂRUNTU

Nimeni nu știe

Nimeni nu știe că pasărea
e sora mea bună
dinspre subsuoară,
că rîul
e fratele meu geamăn dinspre inimă...

Nimeni nu știe că iarba
e fiica mea dinspre noapte
și piatra
e numai umbra părinților
dinspre Amin !

Vasile TUDOR

DEBUT

Ca o ninsoare

Întins la marginea acestei clipe
ca o ninsoare fără anotimp,
vîndut de viu sînt veșnicei risipe
și-aceluia în care mă preschimb.

Și adevărul sprijină un astru
în prelungirea irișilor mei,
dragonii scuipă flăcări dinspre logos
topind făptura înghețată-n ei.

Statuilor pe umeri înălțate
le dau ambrozie din cînd în cînd,
și beau iluzii lunecînd curate
prin albia dintre cuvînt și gînd.

Mircea AANEI

„L-am cunoscut pe Tudor Arghezi..."

■ **Scriitorul bucovinean George Drumur ne oferă spre publicare o convorbire realizată de domnia-sa cu Tudor Arghezi în anul 1943. La o distanță de timp de aproape o jumătate de secol, chiar și un interviu, în care se presupune că, la timpul respectiv, vibra tensiunea actualității, poate căpăta paloarea melancolică a paginii de album.**

Tipărim, așadar, textul (asupra autenticității căruia singurul în măsură să-și asume răspunderea este G. D.) în care, pe alocuri, am întrezărit și noi tăișul de argint al cuvîntului arghezian, cu intenția de a pune la dispoziția cititorilor o posibilă mărturie necunoscută despre personalitatea marelui poet. Mai ales că despre Bucovina, cu care se înrudise prin soție, ne-au rămas de la el numai cîteva pagini de poem în proză în care afirmă că ar fi fost oaspete pe aceste meleaguri în mai multe rînduri. În cazul unui artist de talia lui, orice mărturie, fie și infimă, se cere tezaurizată fără prejudecăți. (M.I.).

L-am cunoscut pe Tudor Arghezi în luna mai a anului 1943, la „moșia" sa din București, constituită dintr-o vilă de gospodari așezați, înconjurată de o grădină frumos îngrijită, cu pomi fructiferi și flori, foarte multe flori. A fost într-o zi de miercuri, blîndă și însorită.

Venisem la autorul „Cuvintelor potrivite" cu o misiune ce mi s-a încredințat din partea cercului literar local, spre a-l invita pe maestru să țină o conferință în orașul nostru, în cadrul acțiunilor culturale pe care le-am inițiat pentru popularizarea vîrfurilor scrisului românesc contemporan, acțiune deosebit de necesară pentru acel timp.

Aflînd că sînt bucovinean, Tudor Arghezi m-a primit cu o deosebită amabilitate.

Ne-am așezat la o masă de lemn, umbrită bogat de crengile unui pom și discuțiile au început să-și depene firul.

Mai întîi i-am expus succint scopul pentru care am venit, folosindu-mă de argumente ce mi se păreau deosebit de convingătoare, ca misiunea mea să se încheie cu un rezultat bun.

După cam o secundă de liniște, timp în care privirile poetului se plimbară pe deasupra pomilor din grădină, doldora de rod, mi-a răspuns :

A. — Invitația cercului vostru literar e ispititoare pentru mine, — și-n același timp și atractivă, mai ales că nevasta mea e de origine bucovineană, ceea ce mă face să-i prețuiesc în mod deosebit pe bucovineni. Dar, în etapa aceasta de timp, m-ai prins într-o situație foarte dificilă. După cum vezi, cireșii timpurii au început să dea în pîrgă. Dacă aș pleca de-acasă în acest răstimp, chiar numai pentru cîteva zile, la reîntoarcere i-aș găsi despuiați și de frunze și de crengi. Mișună pe-aici tot soiul de vagabonzi fără căpătîi, iar fructele, deși necoapte încă, devin o ispită mai ales pentru copii. Trebuie, deci, supravegheați și zi și noapte. De aceea, cu tot regretul, în perioada aceasta nu mă pot depărta de acasă, că altfel se alege praf de truda noastră. Cu o altă ocazie, mai prielnică, vă stau la dispoziție cu toată plăcerea. În schimb, v-aș sugera o propunere pentru ca truda dumitale să nu rămînă fără nici un rezultat. Să-l invitați pe prietenul meu, părintele Gala Galaction, — și el un remarcabil vîrf al scrisului românesc din zilele noastre. Îl cunoașteți, desigur.

Dîndu-mi seama că planul meu inițial se năruie, mi-a fulgerat pe neașteptate ideea unei discuții mai ample pe marginea diferitelor aspecte și probleme ale culturii și literaturii contemporane. Aceasta ca urmare a faptului că și pe Tudor Arghezi, fiind într-o bună dispoziție, mi-a făcut impresia că l-ar interesa întreținerea unui astfel de dialog.

Mulțumindu-i pentru sugestii, accentuînd în primul rînd regretul de a nu-l avea prezent în mijlocul nostru, încep noul capitol al discuțiilor.

— Pe noi ne preocupă în etapa actuală, între altele, problema literaturii cu profil eroic. Se scrie mult pe această temă, chiar foarte mult. O considerați, valoric, bună, necesară idealurilor noastre patriotice ?

A. — Literatura eroică actuală n-a depășit și nici nu s-a apropiat măcar de accentele lui Goga. Poate fi socotită ca o literatură de serviciu, folosită pentru un scop determinat și atît. După aceea își pierde valabilitatea și sensul.

— Credeți că e necesară ?

A. — Pentru moment, da. De altfel toate popoarele se folosesc de ea în anumite împrejurări date.

— O altă problemă, care ne frămîntă acuma, e cea a traducerilor de cărți străine. Precizez că nu sîntem împotriva traducerii de lucrări recunoscute ca valori universale, dar piața e pur și simplu invadată de traduceri dubioase, care cultivă numai senzaționalul, urmărind un vădit scop comercial, pervertind astfel, în mod alarmant, gustul și orientarea estetică a cititorului român. Cum vedeți dumneavoastră problema aceasta ?

A. — Da, este într-adevăr o problemă și ați sesizat-o just. N-aș avea nimic împotriva traducerilor, ca fapt, dacă ar fi vorba de cărți cu un conținut de mare valoare, recunoscute ca atare. Altfel, cum ar cunoaște cititorul de la noi capodoperele literare ale altor popoare ? Dar lucrurile pare-se că au alunecat pe o pantă preponderent comercial-speculativă, neexistînd nici un simț de răspundere în această problemă din partea cuiva, ceea ce nu-i deloc bine. Vînează excrocii pe unde pot, fără nici o teamă că ar putea fi trași de guler să dea socoteală în fața cuiva.

— Nu știu în ce măsură cunoașteți strădaniile noastre literare. Țin însă să vă precizez dintru început că sîntem în căutarea unei căi proprii în creație, care să ne caracterizeze în spiritualitatea românească, prin ceea ce avem mai specific, intrat demult în tradițiile noastre și la care ținem deosebit de mult.

A. — Lăudabile strădanii, care au început să dea și unele rezultate, aș putea zice chiar foarte acceptabile. Acest efort însă trebuie continuat fără întrerupere, cu aceeași răbdare și cu același elan.

Citesc cu regularitate revistele literare ce se tipăresc la voi. Îmi plac. Reflectă, într-adevăr, în bună măsură, un specific bucovinean, prin care se deosebesc de alte surate, ceea ce are importanța sa în diversitatea peisajului literar de astăzi. V-aș sugera doar să fiți mai combativi în atitudine. Vă veți face în mod firesc dușmani, dar și prieteni noi în același timp.

De altfel, privind lucrurile la modul general, literatura care se face dincolo de granițele Bucureștiului constituie, fără doar și poate, prin trăsăturile ei specifice, un aport de mare însemnătate pentru literatura țării. Unii dintre noi o numesc prin derîdere „provincială", — și de aici acel ton zemflemist cu care se întîmpină adesea tot ce se scrie în provincie. Se pare că mulți nici n-o cunoscut în măsura cuvenită, — de aceea o și privesc de sus. Dar se știe foarte bine că mulți scriitori de la București au pornit tot din provincie, numai că, înainte de a intra în Capitală, la barieră și-au lepădat opincile.

Altfel însă stă situația în privința Bucovinei, unde sînt oameni mai întregi și mai sănătoși decît în restul țării. Aportul ei în literatură este cu mult mai semnificativ. Nu trebuie să se uite faptul că aceasta s-a dezvoltat în condiții istorice total neprielnice însă pe un fond de tradiții naționale sănătoase și trainice. Apreciez ca pe o preocupare de artă bună ceea ce se face în Bucovina voastră, de o frumusețe cu mult mai sensibilă decît în alte părți. Viața literară bucovineană este mai autentic românească dintre cele românești. Și asta interesează în primul rînd, dacă e să facem o analiză comparativă, oricît de sumară.

— Producția noastră literară din ultimii ani este substanțial mai mare față de trecut. Cum o apreciați ?

A. — Avem, într-adevăr, o bogată literatură tipografică. Sîntem doar în era tipografică, iar o producție cît mai mare este foarte necesară ; nu constituie nici un pericol ori de ce calitate ar fi, pentru că în modul acesta selecția valorică se face pe o suprafață mai mare. În acest caz nu critica face această selecție ci rezistența cărților în fața cititorilor, adevăr verificat în decursul atîtor ani.

— Fiindcă veni vorba de critică, ne-ar interesa și pe noi, dacă și în ce măsură critica a avut vreo însemnătate în creația dumneavoastră.

A. — Foarte puțin. Mi-am scris lucrările așa cum le-am gîndit eu, fără nici o sugestie din partea vreunuia dintre critici ; asta ar fi însemnat să scriu după capul altcuiva. De altfel, în ce mă privește, ne apreciem cu aceeași reciprocitate și se zice că sîntem în bune relații.

— Sînteți acuzat de pornografie în scrisul dumneavoastră. Ce aveți de spus la această acuză ?

A. — Acuzarea de pornografie a fost pornită dintr-o ură murdară, chiar de pornografii cei mai autentici. Îmi permit să cred că anumite culori pe care le-am întrebuințat în literatura mea, au fost pentru ieșirea lucrului pur din contraste. Viața mea de familist cred că e o dovadă că n-ar fi putut fi altfel.

Eu nu consider literatura ca pe o boală, ci ca pe un exces de sănătate. Și arta în general la fel. Cea mai convingătoare dovadă în această privință îmi este arta țăranului, cîntecele sale, covoarele și jocurile sale. Literatura țărănească este, cred, mai izbutită decît cea cultă.

Nu mi-ai spus pînă acuma care-ți este de fapt ocupația de bază, pentru care ai desigur și pregătirea respectivă, fiindcă n-ai să mă convingi în nici un caz că trăiești, doamne ferește, din scris ?

— Nu, nicidecum ! Sînt profesor și mai fac și puțină gazetărie, cu scopul de a-mi forma un stil propriu în exprimare. În literatură fac, deocamdată, doar ucenicie.

Noi continuăm o muncă începută cu ani în urmă. Țin, apoi, să mai subliniez faptul că noi, cei care am preluat ștafeta și continuăm s-o preluăm, constituim prima sau primele generații formate în întregime de școala românească, după înfăptuirea unității naționale a statului român din anul 1918. E o dată de referință pentru noi, la care ținem foarte mult și ne întristează că acest fapt se ignoră de către mulți dintre confrații noștri.

De aceea ne-ar interesa, măcar în mare, părerea dumneavoastră în direcția orientării noastre în complexul de probleme cu care ne confruntăm.

A. — N-aș putea da definiții în acest sens sau sfaturi. Ar fi poate și prematur și riscant în același timp. Cunoscînd însă perspicacitatea în gîndire și mai ales deșteptăciunea bucovinenilor, dragostea lor de adevăr și frumos, sînt convins că veți găsi cu ușurință calea cea mai puțin obositoare, spre a ieși din îngustimea realității, fără violența rupturii cu tradiția și fără eșecuri.

— În altă ordine de idei, aș vrea să vă mai amintesc și de cultul țăranilor de prin părțile noastre pentru ținuta lor vestimentară și pentru înfrumusețarea caselor în care locuiesc.

A. — Cunosc și acest aspect.

În afară de literatură, Bucovina îmi face impresia că este între provinciile românești ca Elveția între celelalte țări. O țară cu oameni, cu moravuri specifice, deosebine de ale celorlalți.

Bucovinenii sînt subtili, inteligenți și rafinați. Îmi place această boierie a țăranului bucovinean, în toate comportările sale. Dintre toți românii, bucovinenii sînt oamenii cei mai frumoși. Se confirmă, deci, și aici, constatările că selecția sufletească merge mînă în mînă cu cea fizică. Îmi place foarte mult și portul și ținuta bucovinenilor. Încă de pe timpul lui Ștefan cel Mare, bucovinenii au inventat raglanul, pe cînd Europa civilizată, care îl poartă acuma, nu l-a descoperit decît abia după 40—50 de ani. Sumanul ăsta al bucovinenilor este cel mai frumos costum românesc. Toți țăranii arată în el ca niște voievozi, iar țărăncile ca niște cucoane de neam ales.

Ceea ce i-aș dori literaturii bucovinene, — și asta o spun foarte deschis, — este să nu-și mute locul de baștină, adică să nu se transplanteze la București, unde și-ar pierde, cu multă ușurință, atît profilul său caracteristic precum și virginitatea morală.

— Ați fost prin Bucovina, maestre ? Ca provincie o cunoașteți ?

A. — Din păcate n-am fost, iar ceea ce știu despre ea o știu din spusele nevesti-mi, care, după cum am mai spus-o, este bucovineancă din neam de răzeș de pe la Putna. Prin ea am început să iubesc Bucovina și pe bucovineni, — și tot prin ea m-am familiarizat cu frumusețile fără egal ale provinciei din creștetul de nord al țării. Are nevasta mea un dar de a povesti foarte colorat și convingător. M-a îndemnat de multe ori să-i văd locurile copilăriei, acuratețea așezărilor gospodărești de prin acele locuri, neasemuita, ospitalitate a țăranului bucovinean, — spre a mă convinge, chiar la fața locului, de existența reală a acestei „vesele grădini", — dar teamă mi-i să nu închid ochii înainte de a vedea aevea toate acele comori de frumusețe, descrise de ea cu un negalat lux de amănunte.

Apoi Tudor Arghezi s-a oprit să-și aprindă o țigară. Am înțeles aluzia și semnificația gestului.

Timpul fiind destul de înaintat, mi-am dat seama că am abuzat peste măsură de răbdarea și bunătatea poetului, pe chipul căruia se întrezăreau urme de oboseală. M-am ridicat de la masă, i-am mulțumit pentru deosebit de interesanta convorbire și ne-am despărțit cu aceeași cordialitate cu care am fost primit.

Convorbire consemnată de
George DRUMUR

Dor de zăpezi

O zăpezile mele, păduri de mesteceni
Cum trec pluguri, ireale
Pluguri printre vechi calendare
Răvășind scrisorile de-acasă
Cu miros de rășină

Iubito, e valea topită-n
Uimiri de izvoare
Cai albi ne aruncă pe zare
O poartă galopînd galopînd
Și palma ta scrie silabele
Acestui poem
Peste care se aud lunecînd
Săniile dintotdeauna.

Cuibul cu dor

Sau poate voiam să te strig
Prin ploaia de fluturi
Ochiul meu înflorise
Asemeni cuvîntului închis într-un cîntec

Cine crede în cuibul cu dor
Își aruncă cenușa
Apoi trecerea cailor pe-asfaltul cojit
Și pururi frumosul tău trup
Semănat în ambrozii

A venit pacea pe urmă
Peste cîmpul cu cer otrăvit
Și lumina s-a frînt
Ca într-un joc inutil

Sau poate voiam să te strig...

Intrare în paradis

Sfînta cămașă îmbrăcînd
Pentru călătoria cea albă de
Sanie de parcă într-o floare
Mă cufund împovărat
De uitare și altă iubire
Se scrie din patemi
La picioarele tale
Înmugurește iacintul
Cupele zorilor acum se
Răstoarnă, cărare aprinsă
Cărare de zgură

Intrarea în paradis
Are ușile sparte.

Ascultînd

Prea multe cuvinte
Între noi și aceste somnolente petale
Desenînd cîmpia cu amețitoare
Iluzii în care ne-am putea
Așterne fruntea
Ca-ntr-o zăpadă de liniște
Ascultînd cum mierla

O, dulce minune a amiezilor

Înalță fîntîni
Pentru potirele cerului.

Ion BELDEANU

JACK GILBERT (U.S.A.)

CURAJUL

Polonezii au ieșit din Varșovia, împotriva tancurilor germane,
Pe cai. În soare, călări, cu săbii — știau.
Nesfîrșită frumusețe ce nu-mi dă deloc pace.
Și totuși poemul meu s-ar îndoi de ziua aceea. N-ar fi
Vitejie, după el. Nu curaj. Înflăcărare, mai curînd.
Nu așa ar arăta curajul, zice el. Nu cel adevărat.
Era imposibilul, cu un chip. Pe cai, scăldați în soare.
Au fost sfîrtecați. Dar eu zic, curaj nu-i ieșitul din comun.
Nu fapta măreață. Nu vorbele frumoase ale lui Macbeth.
Neisprăviții se descurcă în public, sau pentru moment.
E prea aproape de inima tîrfei : risipă de însuflețire
Și imposibilitatea de a persevera în simpla generozitate.
Nu fapta măreață, ci concluzia evidentă a ființării.
Nu nemaivăzutul, ci un salt înainte a stării de fapt.
Împlinire. Loialitate egală cu ea. Dar proaspătă.
Nu Fiul Risipitor, nici Faust. Ci Penelope.
Ceea ce-i stabil și curat. Și apoi — crescendo.
Adevăratul chip. Culmea. Și depășirea.
Nu surpriza. Uimita înțelegere. Căsătoria,
Nu hatîrul lunii. Nu excepția. Frumusețea
Ce ține de zile și zile. Stabil și curat.
E excepția normală, de îndelungă împlinire.

În românește de Liviu MARTINESCU

FELURIMI

● A fi...

„Izvoarele gloriei se află chiar în satul și chiar în vremea în care trăiești. Dăinuie peste veacuri și peste depărtări numai gloria care se revarsă din locul și vremea ta, căci le-a umplut și a trecut dincolo de ele. Universalul se află în vrajbă cu cosmopolitul ; cu cît ești mai mult al țării și al vremii tale, cu atît ești mai mult al tuturor țărilor și vremilor". (Miguel de Unamuno, „Viața lui Don Quijote și Sancho", p. 135).

„A exista înseamnă, pentru cel mai umil fragment din univers, a asuma o misiune în slujba frumuseții. A-ți satisface dorința de frumusețe prin atenția acordată unei existențe străine înseamnă, pentru fiecare dintre noi, a descoperi o replică singurătății tale, înseamnă să afli un răspuns la tăcerea ta". (Marcel Sendrail, „Înțelepciunea formelor", p. 20).

Capul sus, tinere, nu e cîtuși de puțin îngăduit să te prăbușești în abisuri ; abisurile nu există ; sîntem tot ca la început". (Cesare Pavese, „Meseria de a trăi", p. 41).

„Învață să-ți apreciezi țara, țara ta, oamenii tăi, lumea ta, pe tine însuți. La justa lor valoare. Ce este un om în perspectiva infinitului ? Nimic, un nimic aflat între două planuri. Ce este deci la urma urmei omul în sînul naturii ? Nimic, comparat cu infinitul ; tot, comparat cu neantul ; un termen intermediar între nimic și tot". (Augusto Roa Bastos, „Eu, supremul", p. 160).

Dumitru BRADĂȚAN

CADRAN

„...Statuia noastră de suflet"

O monumentală construcție, Canalul Dunăre-Marea Neagră și-a primit girul de intrare în istorie. Inaugurarea sa într-o frumoasă zi de mai înseamnă de fapt împlinirea unuia dintre cele mai cutezătoare visuri. Pentru că drumul de ape de la Cernavodă la Agigea însumează nu doar rodul a opt ani de muncă eroică, ci reprezintă un adevărat itinerar al speranței și dîrzeniei, o mărturie a geniului creator al românilor. Cîțiva reporteri de la „Flacăra" au știut să surprindă (emoționant și direct) chipuri, întîmplări și înfățișări ale grandioasei ctitorii la ora bilanțului. Ei se numesc Cornel Nistorescu, Dumitru Eliade, Adrian Dohotaru, N. Grigore-Mărășanu, sau Oprea Georgescu, iar paginile lor poartă însemnele harului. „Oamenii se duc. Au mai rămas cîțiva de plecat. Lîngă căsuța din Mircea Vodă doar antena înaltă stă țanțoșă peste cîteva straturi semănate cu ridichi și salată. Oamenii vin și apoi se duc". Imagine de sfîrșit de bătălie și, firește, de alt început. Pentru că, aflăm, „Unii sînt deja la noile puncte de lucru și formează noile echipe și șantiere".

Ce-a însemnat realizarea acestei imense artere navigabile, ne-o spune foarte sugestiv chiar unul dintre autorii ei : „Nu știu, mărturisește acesta, cum s-or fi construit piramidele din Egipt, sau Acropole, sau Canalul Panama, dar Canalul Dunăre-Marea Neagră s-a construit, sigur, și cu nervi, și cu sînge, și cu jertfe, și cu multă inteligență inginerească... dar mai ales cu sentimente. Cu iubire. Fără asta, puteai să dai chiar cu biciul și degeaba". Pentru cei care n-au văzut încă măreața zidire dintre Dunăre și Mare rîndurile respective, scrise la incandescența emoției, au darul de a sugera participarea și implicarea. Asemenea moment, de aleasă singurătate, devine pentru N. Grigore-Mărășanu motiv de fulgerătoare inspirație. Versurile sale, explozive, notate cu aceeași grabă frumoasă, vor parcă să spună totul, să nu scape nimic din ceea ce trebuie reținut. Iată spre edificare acest fragment de victorie : „Și deodată, din miile de piepturi se slobozi apăsarea : / pămîntul răsuflase parcă ușurat. / Uralele suiau pînă la cer, tunurile vesteau o nouă izbîndă a românilor / rachete colorate vopseau multicolor cerul. / Primele nave, semețe, începeau să cărăușească bucuriile / lumii, pavilioanele înfrățite zvîcneau în văzduh. / Visul de secole se împlinise, canalul exista, era statuia noastră de suflet".

Ioanid DELEANU

Consemnări

■ **Dezbatere.** La Suceava a avut loc prima dezbatere ideologică a scriitorilor și plasticienilor. Au fost luate în discuție teme majore privind creația artistică, implicarea ei deplină în opera de construcție socialistă, importanța deosebită pentru toți creatorii de artă a cunoașterii și aprofundării conținutului documentelor de partid, a operei tovarășului Nicolae Ceaușescu. Dezbaterea a fost condusă de tovarășul Alexandru Toma, președintele Comitetului Județean de Cultură și Educație Socialistă, membru al biroului Comitetului Județean Suceava al Partidului Comunist Român. (M.L.)

■ **Cîntecele Obcinii.** La cea de a VIII-a ediție, de la Fundu Moldovei, a **Cîntecelor Obcinii,** manifestare culturală în perpetuarea valorilor satului românesc, s-au dovedit probitate științifică, unghiuri noi de interpretare și mai ales credință pentru înțelepciunea populară.

În cadrul programului „Permanențe în Obcinile Bucovinei" — etnografie și folclor, au prezentat comunicări și referate: prof. dr. Valeriu Rusu, de la I.C.E.D. București, coregraful Aurelian Ciornei, prof. Ion Filipciuc, prof. Horațiu Stamatin, Ioan Iacob, prof. Filon Lucău-Dănilă, prof. Elena Lucău-Dănilă. (H.S.)

■ **Expoziții.** Galeria de artă din Suceava a găzduit prima expoziție personală (pictură și pastel) semnată de Emil Burlacu, unul dintre cei mai talentați plasticieni amatori din județul nostru, laureat al Festivalului național „Cîntarea României". Numeroaselor peisaje din natură li se adaugă un alt grupaj inspirat din mediul citadin, din munca și viața de zi cu zi a oamenilor.

■ La Casa de Cultură a Sindicatelor din Suceava s-a deschis expoziția de design vestimentar a Janei Siminel- Podaru. Cele aproape o sută de piese de vestimentație feminină, pentru copii și maturi, dovedesc un impecabil bun gust și fantezie creatoare, reușind să intre în „dialog" chiar cu cei mai capricioși vizitatori. (M.L.)

■ **Turnul de parașutism de la Suceava**. Inaugurat recent în zona de agrement „Ștrand" din municipiul Suceava, al treilea turn de parașutism din țară se înscrie în peisajul citadin ca o realizare de prestigiu a constructorilor suceveni. Înalt de peste 70 de metri, turnul, utilizat de Aeroclubul „Șoimii Bucovinei" pentru inițiere și antrenament, completează complexul sportiv din această zonă în care mai pot fi întîlnite și alte obiective : pista de patinaj pe rotile, ștrandul municipal, pista de aeromodele, satul de vacanță. O mențiune aparte pentru șeful de proiect, inginerul Mihai Soroceanu și pentru decorațiile plastice semnate de graficiana Ioana Nistor. (D.T)

■ **Premiu.** La a doua ediție a Festivalului — concurs — interjudețean de proză scurtă „Marin Preda", desfășurat între 25—26 mai 1984, în satul natal al marelui scriitor, sucevencei Brîndușa Sumănaru i-a fost decernat premiul „Convorbirilor literare". Afirmată în „Pagini bucovinene", tînăra prozatoare capătă prin acest premiu confirmarea unui juriu alcătuit din personalități de marcă ale literaturii noastre, George Macovescu, Sorin Titel, Artur Silvestri, Laurențiu Ulici, Cornel Popescu, conturîndu-și o promițătoare carieră literară. (V.D.)

■ **Săptămîna muzeelor sucevene.** Manifestarea desfășurată sub acest generic a fost concepută ca o suită de acțiuni menite să pună în valoare patrimoniul cultural al instituțiilor muzeistice sucevene și să contribuie, prin forme specifice, la educarea patriotică a maselor.

În deschidere a fost organizată dezbaterea științifică „Unitatea și continuitatea civilizației românești în curbura nordică a Carpaților Orientali" la care și-au adus contribuția, prin documente și elocvente intervenții, muzeografi din Suceava, Bistrița și Botoșani.

Bogatul program al „Săptămînii" a mai cuprins, între altele, o masă rotundă intitulată „Precursori ai muzeografiei etnografice din România" (la Rădăuți), o întîlnire cu colecționarii de numismatică, la Cîmpulung Moldovenesc, o consfătuire cu creatorii de artă populară din zona Gura Humorului, vernisajul unei expoziții omagiale de artă contemporană cu titlul „Trepte de lumină în devenirea socialistă". (I.B.)

■ **Fond documentar.** La Udești — Suceava a fost deschis Fondul documentar „Eusebiu Camilar", semn al prețuirii postume a cărturarului născut pe aceste meleaguri. Adăpostit în casa în care a locuit multă vreme scriitorul, fondul reunește numeroase ediții ale lucrărilor acestuia, cărți și tablouri de familie, fotografii și obiecte de interes istorico-literar ce au aparținut lui Eusebiu Camilar.

Momentul inaugurării a fost precedat de o manifestare omagială, desfășurată la căminul cultural din localitate, în cadrul căreia au fost evocate personalitatea, viața și opera cărturarului udeștean. (I.B.)

Gîndul la ceilalți

(urmare din pag. 1)

cîștigul material și gloria pe care nu o disprețuiește aproape nici un artist), vom vedea exact care e prețul alegerii pictorului. El ne vorbește limpede despre dorința, sublim modestă, de a adăuga frumusețe frumuseții, de a lăsa acel gen de moștenire pentru viitor în care, într-atîta strălucire, semnătura autorului se pierde ca sămînța în triumful corolei unei flori deschise pentru bucuria privirii noastre. Și pentru că, poate, nici de data aceasta exemplul nu e dintre cele la „îndemînă", am să insist și am să vă povestesc despre clipa cînd o fetiță de vreo 7 ani se ținea cu pași mărunți de învățătoare, să o întrebe la ce oră are „ședință", ca să știe cît de devreme să vină acasă la ea, să-și pregătească temele pentru a doua zi. „Pot să vin și eu, tovarășa învățătoare ?" a sărit și un băiat. Așa am descoperit, înainte de sfîrșitul anului școlar, cît de mulți sînt copiii care mergeau acasă la învățătoarea Răduța Vasilovschi, de la Școala generală nr. 5 Rădăuți, ca să învețe, să „descîlcească" o problemă, să găsească făgașul unei compuneri. Un copil avea o atmosferă mai încărcată în familie, altul înțelegea mai bine de la ea „decît de la mama", cei mai mulți aveau părinți pe care programul de muncă îi ținea departe de cei mici în orele cînd ei ar fi trebuit să se pregătească pentru a doua zi, s-a scuzat, parcă, explicîndu-mi atunci Răduța Vasilovschi. Dar eu am înțeles că și gestul ei face parte din categoria celor care pentru Ion Coturbaș Maier au valoare supremă. Și tot astfel am simțit și scurta întrerupere a discuției cu Dumitru Stanciu, secretar de partid la F.C.M.P.M. Rădăuți, cînd s-a ridicat grăbit de pe scaun și s-a dus să se uite pe fereastra deschisă la rafalele grăbite ale unei noi ploi. „Nu-i bine, a spus gînditor, nu-i bine pentru cartofi, pentru porumb, pentru pămînt". Și în secunda aceea parcă întreaga fabrică a încremenit, cu muncitori și mașini, într-o privire încordată asupra acoperișului de nori. Un gînd spre ceilalți, unul dintre nenumăratele gînduri care ne unesc în grija sau în bucurii, pînă la sentimentul acela, de care vorbea solcanul, că aparținem unui neam, că sîntem un popor. „Aș vrea, zicea, să-mi cunoașteți feciorii și fata și să cunoașteți, pe lîngă profesie, cîtă omenie am crescut în ei ,și-atunci să-mi spuneți dacă moșul a greșit". Sînt sigur că nu, și pentru că, în ceea ce a făcut pentru fiii săi și pentru fabrica sa, l-am „ghicit" din marea familie a generoșilor prin care se scrie emoționant, durabil și atît de uman istoria patriei noi, l-am întrebat ce-i dorește țării la aniversarea din august. „Timp bun pentru recolte, oameni buni pentru producție și viață și gîndire bună pentru pace". Și ca și dumneavoastră, stimați cititori, nu am fost deloc surprinsă.

ELEMENTE DACICE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

(urmare din pag. 1)

șorț. Avem deci tot dreptul să socotim cuvîntul românesc o moștenire dintr-un dacomezic +*scurtos,* el însuși o moștenire din indoeuropeana primitivă, unde suna +*skrtós.*

Pentru cuvîntul românesc *sturz,* (macedorom. *sturdzu*) s-a propus de către M e y e r - L ü b k e, *op cit.*, 899, o contaminație a cuvîntului *turdus* cu *sturnus* „graur" (deci un fenomen din epoca latinei populare), ceea ce nu este imposibil de admis. Cuvîntul latin provine dintr-un indoeuropean primitiv +*trzdós* sau +*trzdos,* cu vocalismul zero al rădăcinii. Dar cuvîntului latin îi corespund în alte limbi indoeuropene nu numai forme cu *s-*, ci și forme fără acest *s-*. Astfel. alături de irl. mediu *truid* „graur", avem lit. *strazdas* „sturz", care, pe lîngă forma a doua a rădăcinii (tipul consonantă + lichidă sau nazală + + vocală+consonantă), prezintă vocalismul *o* al rădăcinii; și probabil că trebuie considerat ca înrudit la origine și cuvîntul grecesc vechi *strouthós* (și strouthos), care e format cu alt sufix, anume +*-dhós,* și a căpătat niște sensuri cu totul deosebite, ba chiar contrastante: „vrabie" și „struț". Astfel stînd lucrurile, sîntem îndreptățiți să presupunem că, în dacomezică, exista un cuvînt +*sturdós,* cu sensul de „sturz", cuvînt care el însuși provenea dintr-un presupus indoeuropean primitiv +*strzdós.*

Pentru a se explica forma românească cu *z,* dialectal *dz* (cf. mold. *sturdz* și macedorom. *sturdzu*), S. Pușcariu, *loc. cit,* a propus o formă latinească populară +*sturdeus,* iar alții au admis influența pluralului, *sturdzi,* adică alcătuirea unui nou singular, în care, în locul lui *d*, apare *dz* al pluralului. Dar dacă cuvîntul *sturz* este de origine dacică, *dz* sau *z* de la singular se explică altfel : în cuvîntul indoeuropean primitiv +*strzdós* a avut loc o metateză : secvența fonică *zd* a devenit *dz* ; deci s-a ajuns la dacomezicul +*sturdzos.* care stă la baza singularului românesc. Această explicație e cu atît mai plauzibilă cu cît și macedoromânii au forma cu *dz* : *sturdzu.* Refacerea singularului după pluralul pe o arie așa de întinsă nu este greu de admis, dar e mai puțin probabilă. Delatfel o influență a formei plurarului asupra formei singularului se produce în cazuri în care, datorită evoluției fonetice, forma de singular nu se mai distinge de forma de plural. Astfel singularele *copaciu, iobagiu* au fost înlocuite *cu copac, iobag,* cînd în română a dispărut *-u*.

După cum se observă, limba dacomezică a schimbat accentul cuvîntului de pe ultima silabă anterioară și a trnasformat în *ur* pe *r* sonant indoeuropean primitiv, adică pe *r* care forma silaba fără ajutorul unei vocale și avea funcție de vocală, de sonantă. Aceste schimbări erau obligatorii pentru limba dacomezică, ele se găsesc și în alte cuvinte dacice, unele notate de scriitorii antici, altele păstrate de limba română. Astfel *burtă* provine dintr-un indoeuropean primitiv +*bhrtá* „purtată", care era participiul trecut pasiv al lui +*bhreo* „port", „duc" și care a schimbat în dacomezică pe *r* sonant în *ur* și a mutat accentul de pe ultima silabă pe silaba anterioară : +*burta,* de unde românescul *burtă.*

Faptul că *scurt* se găsește și la istroromâni, iar *sturz* se găsește și la macedoromâni, ne arată că cele două cuvinte dacomezice de la baza cuvintelor românești aveau o mare extensiune : ele se găseau pe cea mai mare parte a teritoriului dacomezic, dacă nu chiar pe tot acest teritoriu. Albanezul škurte „scurt" nu provine desigur, nici el dintr-un latin popular +*excurtus,* ci este o moștenire din indoeuropeana primitivă, și anume a unei variante fonetice cu *s-* inițial al cuvîntului +*krtós.*

Asemănarea în fonetism a celor două cuvinte dacomezice cu cuvinte germanice și baltice confirmă din nou teza înrudirii mai strînse a limbii dacomezice cu cea germanică primitivă și cu cea baltică primitivă, admisă de unii învățați.

REALIZATORI : Ion BELDEANU, George DAMIAN, Viorel DARJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREȘEANU, Ion PARANICI, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA.
Tehnoredactare : Valentin MILICI

COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA
Str. Mihai Viteazul nr. 48